

До спеціалізованої вченої ради Д 41.053.06
в ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Зіскіна Олександра Семеновича** «**Інститут соціальної держави: підходи до модернізації в умовах новітніх викликів**», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Актуальність теми дисертації обумовлена такими чинниками:

по-перше, криза соціальної держави має затяжний характер. Очевидно, що цей інститут важко адаптується до зовнішньо- та внутрішньополітичних викликів. Відтак має відбутися або докорінна модернізація класичних моделей соціальної держави, або на зміну соціальній державі має прийти альтернативний інститут. Політична наука має запропонувати наукове трактування цих процесів;

по-друге, оскільки наша держава (як впливає зі ст. 1 Конституції України) взяла курс на побудову соціальної держави, то важливо, щоб інституціоналізація її вітчизняної моделі була орієнтована на використання ефективних світових алгоритмів та практик діяльності урядових та неурядових структур, що здійснюють політику з підтримки нужденних індивідів та груп суспільства;

по-третє, на соціальну державу впливають щораз нові чинники. Відтак важливою є наукова прогностична оцінка конструктивного або деструктивного впливу кожного з чинників. Соціальна держава, аби зберегти себе як політичний інститут, має враховувати особливості впливу кожного з чинників.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація О. С. Зіскіна заповнює прогалину у вивченні проблеми модернізації основних моделей соціальної держави в умовах новітніх глобалізаційних і технологічних викликів.

Висловлені О. С. Зіскіним положення та рекомендації відзначаються вірогідністю. Детальне ознайомлення з текстом дисертації, авторефератом і публікаціями О. С. Зіскіна дає підстави стверджувати, що підхід дисертанта до аналізу предмета дослідження відзначається фундаментальністю та ґрунтовністю. Дисертація має логічну структуру, яка дозволяє розкрити поставлені науково-дослідні завдання та досягти мети.

Наукова новизна результатів дослідження. Рецензована дисертація вперше аналізує саме процеси модернізації різних моделей соціальної держави, які відбуваються під впливом двох факторів – економічної глобалізації та технологічного прогресу. О. С. Зіскіним удосконалено розуміння системи екзогенних та ендогенних чинників, які змушують соціальну державу до модернізації, визначають загальну перспективу, конфігурацію цього інституту. Дисертант сформулював і підтвердив наукову гіпотезу, що сьогодні наявна спільна траєкторія реформ усіх моделей соціальної держави – не залежно чи це нордична (соціал-демократична), чи консервативна (корпоративістська), чи ліберальна моделі. Погодимось із дисертантом у тому, що відбувається рух до такої моделі держави, яка має головним завданням стимулювати, активізувати працездатних осіб до

самозабезпечення, а відтак – зменшити їх потреби в соціальній підтримці держави.

Дисертант з позицій політичної науки вперше концептуалізує безумовний базовий дохід як один з можливих напрямків реформування соціальної держави. Було запропоновано систему аргументів щодо перспективи практичного впровадження концепції безумовного базового доходу в контексті реформи соціальної держави. Важливо, що дисертант не зайняв позиції «за» чи «проти» безумовного базового доходу, а всебічно розглядає його. Застереженнями щодо його практичного впровадження визначено фінансову утрудненість практичної реалізації, ймовірність росту податків, ризик зниження стимулів до праці тощо. Водночас О. С. Зіскін вказує на потенційні переваги безумовного базового доходу, найперше – потенційну здатність пом'якшити негативні для людини наслідки економічної глобалізації та технологічної революції. Вперше у вітчизняній політичній науці було узагальнено закордонний досвід пілотних проектів щодо впровадження безумовного базового доходу на прикладі ряду країн, а також запропонована оцінка перспективи їх реалізації в Україні.

О. С. Зіскін детально проаналізував, як змінюється кожна з класичних моделей соціальної держави, а також – яких спільних характеристик набувають ці моделі, в чому проявляється конвергенція нордичної (соціал-демократичної), консервативної (корпоративістської) та неоліберальної моделей соціальної держави.

Повнота викладу результатів досліджень в опублікованих працях. Основні теоретичні положення дисертації викладено в 12 наукових публікаціях. Зокрема наявні: 6 наукових статей, 4 з яких опубліковані в індексованих виданнях, а також 6 тезах виступів на науково-практичних конференціях. Опубліковані наукові праці та автореферат достатньо повно відбивають результати проведених наукових досліджень. Зміст автореферату О. С. Зіскіна ідентичний основним положенням його дисертації.

Дисертація виконана в межах комплексної наукової теми кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» в межах науково-дослідної теми «Соціально-політичні проблеми України в контексті глобальних процесів» (№ державної реєстрації 0114U007155), одним із виконавців якої є дисертант.

Значення результатів дослідження. Рецензована дисертація має як теоретичне, так і важливе практичне значення. *Теоретичне* значення проявляється у формуванні наукових уявлень про: 1) еволюцію інституту соціальної держави; 2) комплекс новітніх факторів, які деформують класичні моделі соціальної держави; 3) вектори модернізації інституту соціальної держави; 4) безумовний базовий дохід як один з потенційних інструментів реформування соціальної держави.

Практичне значення роботи, на нашу думку, найперше полягає в можливості спроектувати світовий досвід реформування соціальної держави на процеси формування такого типу держави в Україні, а відтак – надати інститутам влади в Україні аргументовану оцінку того, яким шляхом розвиватиметься інститут соціальної держави, як можна запобігти помилкам, допущеним іншими державами. Якщо розвинені країни уже переглядають свої моделі соціальної держави, то наша держава задекларувала намір побудови цього інституту і наразі не досягла значного прогресу в його становленні. Відтак своєчасними є результати наукового аналізу О. С. Зіскіна, які на практиці можуть бути використані українською владою в частині відмови від впровадження тих елементів соціальної держави, які уже нежиттєздатні на Заході та істотно переглядаються з огляду на численні виклики.

Водночас ознайомлення з дослідженням О. С. Зіскіним актуалізує ряд питань, які мають дискусійний характер і потребують обговорення.

По-перше, дисертант оперує новим і неусталеним у політологічному дискурсі поняттям «соціальний контракт». О. С. Зіскін доводить потребу укладення «нового соціального контракту». Водночас відсутнє авторське трактування, який практичний зміст вкладає автор у це поняття. Чим «новий» соціальний контракт (за оцінками автора) відрізняється від умовного «старого»?

По-друге, по тексту дисертації та в тексті автореферату дисертант неодноразово згадує таку складову процедури «безумовного базового доходу», як «неадресний характер допомоги» (зокрема – стор.11 автореферату). На розкритті змісту цього поняття та механізму впровадження цієї процедури на практиці, вважаємо, дисертантові доцільно було зупинитися детальніше.

По-третє, доцільним є аналіз дисертантом питання про те, як впливові політичні партії, зокрема – країн Європейського Союзу, ставляться до питання збереження класичних моделей соціальної держави. Оскільки у багатьох державах в ході останніх виборчих кампаній до влади прийшли радикальні партії, то доцільно проаналізувати, чи питання соціальної держави (зокрема, якості її функціонування, доцільність збереження, напрямки реформування тощо) присутнє у дискурсі таких політичних акторів.

По-четверте, дисертант стверджує, що на зміну компенсаційному соціальному захисту приходять політика соціального інвестування. Потребують пояснення, в чому ця нова соціальна політика проявляється і чи на практиці соціальне інвестування здатне витіснити традиційний компенсаційний соціальний захист.

Наведені міркування не впливають на високу оцінку дисертації О. С. Зіскіна, не знижують її наукової та практичної цінності. Висловлені побажання є дискусійними та спрямовані на підвищення якісного рівня досліджень такого типу.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації мають достатнє теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування. Це обумовлене великою кількістю проаналізованих здобувачем наукових праць, апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях, а також використанням сучасних загальнонаукових і конкретно-наукових методів дослідження.

Тема дисертації є актуальною, її структура є добре продуманою, а матеріал викладений логічно та послідовно. Дисертант послідовно опирається на методологію неінституціоналізму та політичної компаративістики. Відтак соціальна держава позиціонується О. С. Зіскіним як політичний інститут, який представлений кількома відмінними моделями, процеси модернізації яких вивчаються задля з'ясування перспективи інституту соціальної держави.

Отримані в роботі наукові результати в сукупності розв'язують важливе наукове завдання оцінки процесів модернізації інституту соціальної держави в умовах кількох новітніх викликів. Робота виконана на належному теоретико-методологічному рівні, є цілісною та завершеною. Дисертація О. С. Зіскіна відповідає паспорту спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Представлена до захисту дисертація О. С. Зіскіна «Інститут соціальної держави: підходи до модернізації в умовах новітніх викликів» є самостійним і оригінальним науковим дослідженням, яке містить раніше не захищені наукові положення, отримані автором нові науково обґрунтовані результати в галузі політичної науки.

Дисертація О. С. Зіскіна, її автореферат, а також публікації, підготовлені на тему дисертації «Інститут соціальної держави: підходи до модернізації в умовах новітніх викликів», відповідні «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України

№ 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами). Уважаємо, що здобувач Зіскін Олександр Семенович за умови успішного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент –

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

Хорошилов О. Ю.

Підпис громад. *Хорошилов О. Ю.*
посада *доцент кафедри*
ЗАСВІДЧУЮ:
Начальник відділу кадрів ОНУ імені І. І. Мечникова
[Signature] Бахір І. М.